Lillomarkas Venner

Oslo 2. september 2022

Til
Til Oslo Kommune Bymiljøetaten, postmottak@bym.oslo.kommune.no
Kopi: Knut Johansson, bjornar.johansen@bym.oslo.kommune.no

Vedlikehold kulturminner. Linderudseter og Gamle Lilloseter.

Seterdriften i Lillomarka har en lang og viktig historie. Allerede på 1100-tallet er det registrert rydninger, dyrehold og bosetting på Linderudseter og fra 1700-tallet på Lilloseter. Dessverre har de gamle bygningene, se vedlagte foto, blitt revet slik at bare tuftene gjenstår. Disse er kulturminner som det er viktig å vedlikeholde for å unngå gjengroing og glemsel.

Linderudseter og Lilloseter er kjent både for sin allsidige historie, jfr. vedlegg, vakre omgivelser og utsikt. De er begge populære friluftsmål. Oslo kommune har tidligere sørget for skilting av stedene samt rydding av skog og kratt. De senere år har imidlertid dette vedlikeholdsarbeidet stoppet opp og de to nevnte setertuftene er i ferd med å forsvinne helt i vegetasjonen, se vedlagte foto. Lillomarkas Venner vil derfor sterkt oppfordre Bymiljøetaten til å gjenoppta arbeidet.

Med vennlig hilsen

Håvard Pedersen
Eva Hermstad
og Elin Langsholt

for Lillomarkas Venner

Vedlegg:
1. Historiske opplysninger om Linderudseter (Abbediseter) og Gamle Lilloseter
2. Bilder fra den tida setrene ble vedlikeholdt
3. Bilder av nå-situasjonen

Elg på Linderudseter

Linderudseter

Linderudseter

Lilloseter. 1928. Foto: Anders B. Wilse/Oslo Museum.

Johan var en stor og sterk

LIlloseter 1928

Tuftene av gamle Lilloseter i dag

Vedlegg 1.

Noen historiske opplysninger om Linderudseter (Abbediseter) og Gamle Lilloseter.

Abbediseter ble bygget allerede 1186. 15 rydningsrøyser fordelt over vollen vitner om at det er en svært gammel rydning som stammer fra tida før hester og slåmaskiner ble en del av landbruket. Setra ble gitt i gave av Oslobispen til Benedikte nonnekloster som lå på Åkeberg. Den mest kjente lederen for setra var en abbedisse kalt Groa. Det var kongelig pålegg om hva som skulle utføres av arbeide. Et brev fra år 1300 fra Håkon V om Abbediseter foreligger. Sammen med dette brevet ga kongen bl.a et sølvkors som skulle brukes i prosesjon. Seteren fungerte da også som et religiøst høysted.

Abbediseter hadde kongelige plikter som å samle inn mose som skulle selges til Oslo. Mosen ble brukt som "toalettpapir". Denne moseinnsamlingen var en viktig inntektskilde. Samtidig skulle seteren ha ansvaret for trehugst. Det skulle bedrives jakt av Oslobispen og byens adel. Dyrehold var viktig, det ble holdt sauer og kyr. Abbediseter var vigslet og var sådant et sted som ikke kunne angripes av krigførende. Det var da også et flyktningsted for de som ble forfulgt. Det er derfor sannsynlig at Biskopen med baglere søkte tilflukt her da Kong Sverre angrep i Oslo 1197, på vei mot Gjelleråsen. Videre i kongebrevet skulle seteren ta imot "høvdinger og folk av gjev ætt". Det er da tydelig at seteren også var knutepunkt for reisende.

Da reformasjonen kom i 1537, mistenkte man i København at nonneklosteret på Åkeberg var blitt "ransacked". Verdier som kirkesølv m.m hadde forsvunnet og man trodde at på Abbediseter var stedet hvor klosterets verdier ble gjemt. Seteren ble så angrepet og deler av seteren brant ned. De fant ingen verdier. Resten av seteren ble
så forlatt. De mistenkte at verdier var gjemt i "groper" "hull i fjell" og "sprekker". Det eneste de fant var alterskapet som ble sendt til Onsøy kirke.
(Kilde: Rigsarkivet i København og samlet inn av Kim Steinar Kjærner-Strømberg.)

Linderudseter har vært omtalt i litteraturen flere ganger og av forskjellige forfattere, blant annet Peter Chr. Asbjørnsen (En tiurleik i Holleia), og er kjent både gjennom sagn og virkelighet. I tillegg til seterdrift, var stedet besøkt av både jegere og kunstnere, og ble av Linderudgodset brukt til fester med Henrik Wergeland som en av de besøkende. Ved et uhell brant seteren ned rundt 1830, og dermed var det slutt for den siste seterdriften i Østre Aker.

I perioder har det også vært fastboende på Linderudseter, og muligens på en plass mellom Linderudseter og Seterjern hvor det også er registrert en tuft samt rydningsrøyser og en kullgrop. Husmannsplassen ble trolig revet rundt 1850.

(Info samlet inn av lokalhistoriker Tor Paulsen.)

Som seter under Linderud gård var den i drift til ca 1830. Den har også en historie som husmannsplass. Etter at landbruksvirksomheten opphørte her, ble hele vollen snart dekket av skog som så ble hugget og tilplantet på ny med gran. Den gamle setervollen ble stadig mindre synlig, og ved en utvidelse av skiløype over denne på 1960-70 tallet ble hustuftene utradert av daværende Oslo Skogvesen.

I september 1982 gjorde Lillomarkas Venner en skriftlig henvendelse til Oslo Skogvesen om å få restaurert den øvre delen av vollen som kulturminne samt få utført en hogst for å få fram utsikten mot sør. Oslo Skogvesen responderte positivt, og i tillegg til hogst og rydding, fikk stedet tilført kulturmineskilt samt bord med benker. Det ble videre avsatt et dagsverk annet hvert år for å fjerne kratt og tennung som inntok vollen slik at frodig bunnvegetasjon og noen rydningsrøyser skulle holdes godt synlig, samt vedlikehold av utsikten. I de senere årene er ikke vedlikeholdet blitt fulgt opp slik at nå er vollen i ferd med å gro helt igjen. (Se vedlagte bilder.)

Gamle Lilloseter: Det er uvisst når setra ble ryddet, men den ble kalt Kjulseter etter gården Kjul i Nittedal som setret her fram til 1789. Lilloseternavnet oppsto i 1809 da Ole Olsen Lilloe fra Lilloe gård kjøpte stedet. Han eide fra før så mye skog i området at folk gradvis innførte betegnelsen Lillomarka. I 1820 ble stedet omgjort til en husmannsplass under Lilloe gård. I 1878 ble Lilloseter solgt til Mathiesen på Linderud gård, men navnet ble som kjent beholdt.

Et par som levde på Lilloseter en mannsalder, var Marja og Ola Lilloseter. De oppfostret tre sønner, men fortsatte livet sitt her opp etter at barna hadde flyttet ut, og til Ola selv døde av alderdom en gang tidlig på 1900-tallet. Ola var en ivrig jeger, og hadde flere ganger hatt kontakt med de underjordiske på sine turer. Han hadde både sett berget åpne seg og avdekke skatter, og huldra med en stor kubøling. Det var kanskje også de underjordiske som bisto Marja i nøden da Ola ble liggende på det siste. Det var kommet store mengder tung våt snø, og Marja hadde verken fått stelt fjøs, hentet vann eller ved i sin streben med å få stelt Ola som hadde falt på gulvet. To unggutter kom tilfeldigvis forbi på ski i gråværet. De hadde ikke tenkt å stoppe ved Lilloseter, men ble stående forundret å se på en stor tiur i en tretopp rett bak stua. Da de ropte på fuglen, hørte Marja at her var det folk, og fikk den nødvendige hjelp samt tilkalt lege.

Den første som skal ha drevet servering på Lilloseter var Theodor Kristoffersen som kjøpte plassen i 1918. Men virkelig fart på Lilloseter som utfartssted ble det etter 1925 da Oslo Gullsmedarbeiderforening kjøpte stedet. De fikk snart bygget dagens sportskafé oppå knausen like syd for gamle Lilloseter.

Husdyrhold med noen kuer og hester fortsatte enda en del år. I 1939 ble låven erstattet av en ny som fortsatt virker nesten ruvende i terrenget. Bolighuset «gammelstua» ble dessverre revet for mange år siden, men ved trappa der er det satt opp et kulturminneskilt som i korte trekk forteller om stedets historie. Lilloseter ligger i Nittedal kommune, men på Oslokommunes eiendom.

En av dem som tapte sitt hjerte til Lilloseter, var østerrikeren Otto Hirsch som opprinnelig var siselør, men tilbrakte det meste av livet sitt som eneboer i Lillomarka. Han livnærte seg blant annet ved å selge bilder han tegnet eller malte med motiver fra denne marka. Noen bilder fornemmer fredelig og idyllisk atmosfære på Lilloseter, og viser hvordan stedet så ut for rundt 80 år siden.